

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

บทเพลงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในปัจจุบัน ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และการดำรงชีวิต เพลงล้วนแล้วแต่มีบทบาทต่อมนุษย์ทั้งสิ้น มนุษย์สร้างสรรค์บทเพลงเพื่อตอบสนองความรู้สึกนึกคิดหรือแรงบันดาลใจที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมในสังคมของตน มนุษย์เริ่มใช้ประโยชน์จากเพลงในด้านต่าง ๆ มาเป็นเวลานานแล้ว เช่น บทสวดมนต์อันชวนพระเจ้าให้คุ้มครองจากภัยธรรมชาติ จังหวะและทำนองที่เกิดจากความรัก ความสนุกสนานรื่นเริงก็กลายมาเป็นบทกล่อมลูก บทให้ร้องเล่นกลองรบ อันเกิดมาจากสัญญาณศึกเหิมตีมนุษย์ สร้างสรรค์ขึ้นมากมายเป็นเพลงปลุกใจ จึงถือได้ว่า เพลงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย (จิรวรรณ กาญจนานันท์, 2540: 2)

เพลงจึงเปรียบเสมือนวรรณกรรมที่มีทำนองของสังคม เพลงสามารถสื่อสารกับผู้ฟังในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างง่ายดาย และสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง จึงกล่าวได้ว่า เพลงหรือดนตรีเป็นภาษาสากล สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความหมาย หรือความต้องการต่าง ๆ จากผู้ประพันธ์ไปสู่ผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังได้รับรู้สัมผัสด้วยอารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว “เพลง” เป็นสื่อสำคัญที่เข้าถึงคนจำนวนมากได้ โดยมีเนื้อเพลงจากการประพันธ์ ผสานเข้ากับเสียงดนตรีที่มีจังหวะ และท่วงทำนองต่าง ๆ หลายรูปแบบ ประกอบกับยุคปัจจุบันเป็นยุคเทคโนโลยีการผลิตสื่อด้านเพลงในรูปแบบสินค้าที่หาซื้อได้ง่าย (โสภัทร นาสวัสดิ์, 2545: 1) มีเพลงหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นเพลงไทยสากล เพลงเพื่อชีวิต เพลงลูกกรุง รวมถึงเพลงลูกทุ่ง ทำให้สื่อด้านเสียงเพลงจึงมีลักษณะเป็นสื่อมวลชน แพร่หลายเข้าถึงคนทุกระดับ เนื้อหาของเพลงได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาถึงการดำเนินการวิเคราะห์วิจัยถึงสภาพสังคม ความคิดของผู้คนที่เปลี่ยนไปจากเนื้อหาที่ปรากฏในเพลง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำรัสถึงเพลงลูกทุ่งว่า

...เวลาเกิดสถานการณ์อะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปากท้อง ฝนตก ฟาร์ม น้ำท่วม ตลอดจนเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งนอกและในประเทศ เพลงลูกทุ่งก็จะออกมาใหม่ ทันสมัยกับข่าวนั้นทันที ราวกับเป็นสมุดบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้น เนื้อร้องเพลงลูกทุ่งมักจะสะท้อนภาพชีวิตจริงของคน ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การเกิดสงคราม ปัญหาเศรษฐกิจและ

การเมืองได้เป็นอย่างดีใช้ภาษาที่เรียบง่ายเข้าใจและจำง่าย ฟังแล้วไม่ต้องแปลความหมาย เหนือไปกว่านั้นเพลงลูกทุ่งยังสรรหาคำที่กระทบกระเทียบเปรียบเปรย มีสำนวนกระเเนะกระแหนเจ็บ ๆ คัน ๆ มาเสนอได้หลายรูปแบบ เรียกได้ว่าเข้าถึงใจคนฟังในเวลาอันรวดเร็ว... (สิรินธร, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2533:2)

เพลงลูกทุ่งปัจจุบันจะมีการพัฒนารูปแบบอยู่เสมอ แต่เรื่องราวหลักๆของบทเพลงก็ยังเป็นเนื้อหาสาระเดิมในเรื่องความรัก ความสัมพันธ์ของชายหญิง บทบาททางสังคม มีการแสดงออกทางเพศในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งภายใต้เนื้อหาที่คงเดิมนี้ ก็มีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น ในแนวคิดเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องบทบาททางสังคมของสตรี เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่มีการเคลื่อนไหว และมีทิศทางเวลา ดังจะเห็นได้จากประวัติและวิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่งในยุคต่าง ๆ ที่พบว่า เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในแต่ละยุคสมัยนั้น จะแตกต่างกันไปตามลักษณะสภาพของสังคมไทยในขณะนั้น เช่น ยุคต้นจะพบว่า เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนบท ที่มักกล่าวถึงความรัก ความจริงใจของหนุ่มสาว การเป็นแม่ศรีเรือน และต่อมาในยุคเพลงลูกทุ่งจะสะท้อนให้เห็นชีวิตสาวงามจากบ้านนอกที่หลงเพลื่นอยู่ในสังคมเมืองกรุง เป็นต้น จากตัวอย่างจะเห็นความแตกต่างในแต่ละยุคได้ชัดเจนไปตามสภาพของสังคมไทยในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพศที่ปัจจุบันความสนใจในการศึกษาปัญหาผู้หญิงที่เรียกว่า “สตรีศึกษา” (women study) ได้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ามากกว่ายุคสมัยใดในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ความสนใจนี้ย่อมก่อตัวมาจากขบวนการต่อสู้เรียกร้องเพื่อสิทธิสตรี (women liberation movement feminism) ซึ่งทำให้เกิดการตระหนักและความสำนึกถึงลักษณะ “เพศนิยม” (sexism) ที่ปรากฏอย่างเด่นชัด หรือแฝงเร้นในเหตุการณ์ทางสังคมทุกอย่าง

ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) ได้กล่าวในหนังสือชื่อ เพศที่สอง (the second sex) ว่า “คนเรานั้นไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิงหรือ หากแต่ได้กลายมาเป็นภายหลัง” ประโยคนี้ มีความหมายว่า “การเป็นผู้หญิง” นั้น มิได้ติดตัวมาตามธรรมชาติแต่กำเนิด แต่ได้มา “ถูกทำให้เป็นไป” จากสังคม และวัฒนธรรมในแต่ละสังคมมีสถาบันต่างๆ ที่ช่วยกันปรุงแต่งความเป็นผู้หญิงให้เป็นอย่างที่เห็นอยู่ นับแต่สถาบันครอบครัวแบบที่ถือพ่อเป็นใหญ่ สถาบันเศรษฐกิจแบบถือกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นหลัก สถาบันการเมืองแบบประชาธิปไตย ศาสนาแบบถือชายเป็นผู้เหนือกว่า เป็นต้น และแน่นอนว่าสถาบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลไม่น้อยกว่าสถาบันดั้งเดิมอื่น ๆ และดูเหมือนยังเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้นทุกทีตามกาลเวลาที่ผ่านไป จะต้องมียุทธศาสตร์ในการทำให้คนกลุ่มหนึ่ง “กลายเป็นผู้หญิงไป” อย่างแน่นอน (โสภัทร นาวิวัฒน์, 2545: 5)

สถานภาพทางเพศ (gender) คำว่า Gender หมายถึง เพศสภาพ เพศสถานะ และ/หรือเพศภาวะ ในงานศึกษาชิ้นนี้ ผู้ศึกษานั้นขอใช้คำว่า gender ในภาษาอังกฤษนี้ โดยสื่อความถึงสิ่งที่เรียกว่า สถานภาพทางเพศที่ผู้ศึกษาเห็นว่ามีความหมายเดียวกันกับเพศสถานะ เพราะว่าความหมายของคำว่า gender นั้น มีความหมายครอบคลุมถึงเรื่องของความเป็นผู้หญิง และผู้ชายที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยระบบทางสรีระหรือชีววิทยาเท่านั้น หากแต่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคม การเมืองและปัจจัยอื่นๆ ทำให้เกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและความเป็นชายในแง่มุมเฉพาะต่างๆ กล่าวคือ สถานภาพของเพศหญิง และเพศชายที่อยู่ในบริบทต่างๆ บทบาทของเพศหญิง และเพศชายที่มีก็จะแตกต่างกัน (วิลเลียมส์ พิพิธกุล และกิตติ กันภัย, 2546: 13) การถือกำเนิดของสถานภาพต่าง ๆ นั้นเกิดมาพร้อม ๆ กับการเกิดขึ้นของมนุษย์ในขั้นต้น ซึ่งสถานภาพทางเพศ นอกจากจะบ่งบอกว่าคนเราเป็นเพศอะไร เช่น เพศหญิง เพศชาย โดยที่ในการกำหนดความเป็นเพศทางสรีระ (sex) หรือทางชีววิทยา (biology) นี้ เป็นไปตามโครงสร้างของโครโมโซมเพศ (sex chromosome) หรือเป็นไปตามการก่อกำเนิดของแต่ละบุคคล สถานภาพทางเพศยังสามารถบ่งบอก หรือแสดงถึงการมีบทบาท และหน้าที่ ที่แตกต่างกันได้ด้วย (สายสมร เจริญรองการ, 2528: 8) กล่าวคือ การมีเพศที่แตกต่างกัน ทำให้คนเรามีบทบาททางสังคมที่แตกต่างกัน แม้ทั้งหญิง และชายจะมีความสำคัญต่อสังคมเท่าเทียมกัน แต่ทั้งหญิงและชายต่างก็มีบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งการที่มีบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันนี้ เป็นผลมาจากการมีสถานภาพทางเพศที่แตกต่างกัน หรือเกิดความเหลื่อมล้ำกันในมิติต่าง ๆ

บทบาท (role) คือ สภาวะที่เป็นพลวัตของสถานภาพ กล่าวคือ ในขณะที่สถานภาพเป็นตำแหน่งที่บุคคลได้มา ทั้งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และทั้งจากความสามารถของตน ซึ่งสถานภาพนั้น ๆ จะมีสิทธิ หน้าที่ อำนาจและพร้อมทั้งความรับผิดชอบตามมาด้วยเสมอ ซึ่งเรียกว่า บทบาท (role) นี้เอง เช่น บุคคลที่มีสถานภาพเป็นลูก ก็จะมีบทบาท และต้องทำตามบทบาทนั้นในฐานะที่เป็นลูกด้วยนั่นเอง (ถวัลย์ ภูววัลย์, 2548: 16) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง บทบาทก็คือ พฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพ หรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ตัวอย่างเช่น การที่พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูลูกและการที่ลูกต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น ซึ่งบทบาทของสมาชิกของสังคมจะมีมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับแนวทางปฏิบัติตนไปตามแนวทางของสถานภาพของแต่ละสภาพสังคมที่ตนมีส่วนร่วม (สายสมร เจริญรองการ, 2528: 8)

บทบาททางสังคม (social roles) ดังที่กล่าวมาแล้วว่า บทบาทของบุคคลย่อมเป็นไปตามสถานภาพของบุคคลนั้น (roles acquired by status) ซึ่งบทบาททางสังคมนั้น จะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตามสังคมที่วิวัฒนาการ (evolution) ไปตามกาลเวลา ซึ่งบทบาททางสังคมนั้นเป็นหน้าที่หรือการแสดงออกของบุคคลตามความคิด หรือความคาดหวังของสังคม/สิ่งแวดล้อม

และเมื่อบุคคลได้แสดงบทบาทหน้าที่ดังที่ระบุไว้ในบรรทัดฐาน จะทำให้ระบบสังคมหรือการปฏิบัติต่อกันเป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันจะส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบ/ ความสงบในสังคม (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2540: 66)

บทบาททางสังคมของสตรี หมายถึง พฤติกรรมที่สตรีต้องปฏิบัติตามที่สังคมกำหนด หรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ซึ่งบทบาทของสมาชิกของสังคมจะมีมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับแนวทางปฏิบัติตนไปตามแนวทางของสถานภาพของแต่ละสภาพสังคมที่ตนมีส่วนร่วม

ความสำคัญของปัญหา

จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ต้องยอมรับว่าภาษา โดยเฉพาะวังงะภาษา หรือภาษาถ้อยคำนั้น เกิดจากความคิดของผู้ชายที่คิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้สื่อสาร สั่งการ ครอบงำ ปกครอง ผู้หญิงและผู้ชายที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะสังคมไทย ดูได้จากศิลาจารึก บันทึกประวัติศาสตร์ กฎหมายและวรรณคดีล้วนแล้วแต่อยู่ในมือของผู้ชายที่ใช้สื่อสารกับมนุษย์ เพราะผู้ชายเป็นผู้ปกครอง เป็นผู้มีอำนาจ และโอกาสในสังคม ได้การศึกษา ได้บวชเรียนและได้รับการยอมรับจากสังคมว่า เป็นผู้รู้ ผู้แข็งแกร่ง ผู้เป็นใหญ่ในสังคม ภายได้โครงสร้างชายเป็นใหญ่นี้จึงทำให้เกิดโครงสร้างทางภาษาที่ถูกกำหนดโดยผู้ชาย

จากบทความเรื่อง ทฤษฎีเฟมินิสต์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม ของ กาญจนา แก้วเทพ (2535: 6) ได้กล่าวถึงทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ของ ลากอง ว่า “ภายได้โครงสร้างอำนาจชายเป็นใหญ่...ผู้หญิงไม่มีภาษาที่จะพูดอย่างที่เขาอยากพูด ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแล้วแต่ความปรารถนาของผู้อื่นทั้งสิ้น” ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า บรรดาเพลงไทยที่ผู้หญิงขับร้องส่วนใหญ่จะประพันธ์โดยนักแต่งเพลงชาย

จากการที่บทเพลงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น โดยผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่ล้วนเป็นผู้ชาย เพื่อสนองตอบความรู้สึกนึกคิดหรือสะท้อนเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม รวมไปถึงการสะท้อนบทบาททางสังคมของสตรี และเพลงลูกทุ่งก็ได้ถือว่าเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีบทบาทอันหลากหลาย ซึ่ง Susanah Wilson (1981 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 24) ได้ประมวลแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของสื่อในประเด็นหญิง - ชายกับสภาพการณ์ในโลกที่เป็นจริง โดยใช้แนวคิดเรื่องบทบาทของสื่อเป็นเกณฑ์ ซึ่งจะแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ

1. เพลงลูกทุ่งมีบทบาทเป็นกระบอก สะท้อนภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งข้อสรุปประการหนึ่งที่ Susanah Wilson กล่าวไว้ก็คือ คงจะไม่มีมีความสำคัญอย่างตรง ๆ ระหว่าง

โลกของความเป็นจริง กับภาพสะท้อนในสื่อ ทั้งนี้มาจากข้อเท็จจริงที่ว่า กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ประพันธ์นั้น เกิดมาจากบุคคลหลายฝ่ายที่มีทัศนคติและอุดมการณ์แตกต่างกัน

2. เพลงลูกทุ่งมีบทบาทเป็นตัวตอกย้ำ (reinforcer) แบบอย่างค่านิยม ความคิด และความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ในแง่นี้บรรดาภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อ ก็จะเป็นภาพที่ถูกคัดเลือกแล้ว ให้เป็นแต่ภาพที่สังคมต้องการจะส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น กล่าวคือ สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เสมือนสถาบันสังคมอื่น ๆ คือ เป็นตัวแทนในการอบรมบ่มเพาะให้สมาชิกสังคมเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม โดยเฉพาะเรื่องเพศ ที่ฝ่ายชายที่เป็นใหญ่ในสังคม ภายใต้โครงสร้างชายเป็นใหญ่นี้ จึงทำให้เกิดโครงสร้างทางภาษาที่ถูกกำหนดโดยผู้ชาย ทำหน้าที่ในการตอกย้ำแบบอย่างค่านิยม ความคิดและความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

3. เพลงลูกทุ่งมีบทบาทในการเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคม (social change) โดยที่ Susanah Wilson ได้อ้างทฤษฎีของ Albercht (1954 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 24) ว่า สื่อมวลชนสามารถจะนำเสนอแบบอย่างใหม่ ค่านิยม แนวคิดและความเชื่อใหม่ๆ ที่จะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงทั้งระดับแนวคิดและการกระทำในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม Susanah Wilson ตั้งข้อสังเกตว่า สำหรับสื่อมวลชนที่มีขนาดใหญ่ทั่วไป เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มักจะเล่นบทบาทนี้ไม่ค่อยได้ เพราะกลไกการควบคุมต่างๆ ของสังคม ทำให้มีเนื้อหาในแง่อนุรักษ์นิยมเป็นส่วนใหญ่ (หรืออย่างมากที่สุดก็เพียงแค่ปฏิรูป) นอกจากนั้น ทางด้านผู้รับสารเอง ก็ยังมีกระบวนการเลือกรับสารอีกด้วย ซึ่งอาจจะไม่เลือกรับรู้ด้านที่ก้าวหน้า แปลกใหม่ของเนื้อหาที่เป็นได้ Susanah Wilson เห็นว่า ควรจะเป็นพวกสื่อเฉพาะกิจ ที่มีเป้าหมายจะเปลี่ยนแปลงแนวคิดและแนวทางปฏิบัติแบบเก่าอย่างแน่วแน่มากกว่าที่จะสร้างผลกระทบเรื่องการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเห็นผลจริงจัง

จากลักษณะและบทบาทของเพลงลูกทุ่งดังกล่าวมาข้างต้น ประกอบกับในช่วงประมาณหลายปีที่ผ่านมา สังคมของมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ การเกิดและการยอมรับในเรื่องสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการผลิตแบบเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ได้ทำให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งได้รับโอกาสการศึกษา เช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงได้ทำงานนอกบ้านมากขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อความเชื่อเดิมๆ ที่มองว่าผู้หญิงมีสถานะที่ด้อยกว่าชาย และความแตกต่างของผู้หญิงและผู้ชายเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ว่าจริงหรือไม่ การเกิดคำถามและการหาคำอธิบายนี้ คือ ความคิดเรื่องสิทธิสตรี หรือสตรีนิยม (feminism) ความคิดนี้ได้รับความสนใจและการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ในโลก ในช่วง 30 ปีหลังของศตวรรษที่ 20 ความคิดเรื่องสิทธิสตรีจะให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นหญิงและความเป็นชาย และ

ได้ใช้ความคิดรวบยอดในเรื่องความเป็นเพศ (gender) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ที่สำคัญ (วารุณี ฤทธิสินสิทธิ์, 2543: 2)

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยต้องการทราบ การกำหนดเนื้อหาบทบาททางสังคมของสตรีและการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งไทยเป็นเช่นไร กระบวนทัศน์ของบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย ว่ามีที่มาจากที่ใด และมีการสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทยเป็นอย่างไร ซึ่งคำตอบจากคำถามเหล่านี้ก็จะประโยชน์ต่อบุคคลที่สนใจหรือผู้ที่ทำงานด้านสตรีต่าง ๆ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตลอดจนคณะกรรมการพัฒนาสตรีได้นำผลการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไข รูปแบบหรือวิธีการในการพัฒนาประเทศ ให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. การกำหนดเนื้อหาบทบาททางสังคมของสตรีและการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งไทย
2. กระบวนทัศน์ของบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย
3. การสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะเพลงลูกทุ่งยอดนิยมที่มีเนื้อหาดังกล่าวถึงบทบาททางสังคมของสตรี ทั้งศิลปินชายและหญิง ที่ออกอัลบั้มระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2553 จำนวนทั้งสิ้น 20 เพลง โดยไม่รวมถึงเพลงเก่าที่นำมาร้องใหม่ ซึ่งเพลงเหล่านั้นได้มาจากการจัดอันดับเพลงยอดนิยมตลอดกาลของเว็บไซต์ www.365jukebox.com

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเนื้อหาบทบาททางสังคมของสตรีและการใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ได้แก่

1.1 บทบาททางสังคมของสตรี

1.1.1 บทบาทด้านครอบครัว

1.1.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจ

1.1.3 บทบาทด้านการศึกษา

1.2 การใช้ภาษาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

1.2.1 วังนงาษา

1.2.2 อวังนงาษา

2. กระบวนทัศน์ของบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย

2.1 กระบวนทัศน์กระแสหลักและกระแสทางเลือก

2.2 ระบบทุนนิยม

2.3 สังคมบริโภคนิยม

3. การสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย

3.1 การสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทยจาก

การกำหนดเนื้อหา

3.1.1 บทบาทด้านครอบครัว

3.1.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจ

3.1.3 บทบาทด้านการศึกษา

3.2 การสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีจากการใช้ภาษา

3.2.1 วังนงาษา

3.2.2 อวังนงาษา

3.3 การสร้างความหมายบทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทยจาก

กระบวนทัศน์

3.3.1 กระบวนทัศน์กระแสหลักและกระแสทางเลือก

3.3.2 ระบบทุนนิยม

3.3.3 สังคมบริโภคนิยม

ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะเพลงลูกทุ่งยอดนิยมที่มีเนื้อหากล่าวถึงบทบาททางสังคมของสตรี ทั้งศิลปินชายและหญิง ที่ออกอัลบั้มระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2553 จำนวนทั้งสิ้น 20 เพลง โดยไม่รวมถึงเพลงเก่าที่นำมาร้องใหม่ ซึ่งเพลงเหล่านั้นได้มาจากการจัดอันดับเพลงยอดนิยมตลอดกาลของเว็บไซต์ www.365jukebox.com

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาโดยใช้ระยะเวลาในการวิจัยทั้งหมด 9 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2554

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง ผู้ที่สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รู้เท่าทันการสร้าง ความหมาย บทบาททางสังคมของสตรีในบทเพลงลูกทุ่งไทย และให้เห็นถึงบทบาททางสังคมของสตรีที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย
2. กลุ่มผู้ผลิตเพลงสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์เพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงสตรี ที่เหมาะสมในการผลิตเพลงเพื่อสังคมต่อไป
3. ผู้มีส่วนในการผลิตเพลงใช้เป็นแนวทางในการผลิต ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย
4. นักจัดรายการเพลง สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานและให้ความรู้แก่ประชาชน ในเรื่องบทบาททางสังคมของสตรีในเพลงลูกทุ่งไทยที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย
5. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการพัฒนาสตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดแผนและนโยบายเกี่ยวกับสิทธิสตรี และการพัฒนาสตรีให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

สถานภาพทางเพศ (Gender) หมายถึง ความเป็นผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยระบบทางสรีระหรือชีววิทยาเท่านั้น หากแต่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคม การเมืองและปัจจัยอื่น ๆ ทำให้เกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและความเป็นชายในแง่มุมเฉพาะต่าง ๆ กล่าวคือ สถานภาพของเพศหญิงและเพศชายที่อยู่ในบริบทต่างๆ บทบาทของเพศหญิงและเพศชายที่มีก็จะแตกต่างกัน

บทบาททางสังคมของสตรี หมายถึง พฤติกรรมที่สตรีต้องปฏิบัติตามที่สังคมกำหนดหรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ซึ่งบทบาทของสมาชิกในสังคมจะมีมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับแนวทางปฏิบัติตนไปตามแนวทางของสถานภาพของแต่ละสภาพสังคมที่ตนมีส่วนร่วม ซึ่งบทบาททางสังคมของสตรีมีบทบาทด้านต่าง ๆ ดังนี้ เช่น บทบาทด้านครอบครัว บทบาทด้านเศรษฐกิจ บทบาทด้านการศึกษา เป็นต้น

การกำหนดเนื้อหาบทบาททางสังคมของสตรี หมายถึง เนื้อหาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่สตรีต้องปฏิบัติตามที่สังคมกำหนดหรือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ

กระบวนทัศน์ของบทบาททางสังคมของสตรี หมายถึง กระบวนคิดวิเคราะห์ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ แนวการดำเนินชีวิต ที่เป็นบริบทที่มาของบทบาททางสังคมของสตรี นั่นก็คือ อำนาจนิยม แนวคิดหลังสมัยใหม่ ระบบทุนนิยมและสังคมบริโภคนิยม

การสร้างควมหมายบทบาททางสังคมของสตรี หมายถึง การประพันธ์เพลงของผู้ประพันธ์ เพื่อให้เกิดความหมายในบทบาททางสังคมของสตรี โดยมาจากการกำหนดเนื้อหาจากการใช้ภาษาและจากกระบวนทัศน์ของบทบาททางสังคมของสตรี

ปิตาธิปไตย (patriarchy) หมายถึง วิธีคิดและแบบแผนปฏิบัติ อันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ ให้คุณค่าและให้อภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงอย่างเป็นระบบ เดิมทีคำนี้สื่อความหมายถึง “อำนาจของบิดา” ต่อมาค่อยกลายนัยยะสำคัญมาสู่ “ระบบชายเป็นใหญ่” โดยอาศัยอำนาจของบิดา เป็นฐานแก่อำนาจของเพศชาย โดยรวมปิตาธิปไตยเป็นอำนาจในลักษณะที่แฝงเร้นกว่าอำนาจประเภทอื่นๆ เช่น อำนาจรัฐ อำนาจทุน ซึ่งปรากฏอย่างเปิดเผยในรูปแบบของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เนื่องจากคติแบบปิตาธิปไตยแอบแฝง แทรกซึมอยู่ทั่วไปในโครงสร้างสังคม อีกทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในชีวิตประจำวันและมีลักษณะเป็นโครงสร้างที่ครอบคลุมบทบาทพฤติกรรม วิธีคิด ทั้งของเพศหญิง เพศชายและเพศอื่น ๆ

วาทกรรม (discourse) หมายถึง ข้อความที่ถูกพูดหรือเขียนขึ้นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (เช่น เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมความเป็นไทย เป็นต้น) ในสังคมยุคใดยุคหนึ่ง โดยพิจารณาในแง่เนื้อหาของข้อความดังกล่าว ซึ่งถูกกำกับด้วยกรอบความรู้ความเข้าใจ (episteme) ของสังคมยุคนั้น ๆ อีกทั้งการไหลเวียนเผยแพร่ของข้อความที่ส่งผลให้เกิดปฏิบัติการทางสังคม (social practices) บางอย่างที่สอดคล้องกัน

เพลงลูกทุ่งไทย หมายถึง เพลงที่มีการผสมผสานอย่างเหมาะสมระหว่างคุณลักษณะเพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมืองและเพลงสากล ในส่วนของเนื้อร้องก็ใช้ภาษาที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา นอกจากนั้น เพลงลูกทุ่งก็อาจใช้เครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงได้ รวมถึงเพลงลูกทุ่งแนวอื่น ๆ ด้วย เช่น เพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต เป็นต้น

เพลงลูกทุ่งยอดนิยม หมายถึง เพลงลูกทุ่งที่ถูกคัดมาจากการจัดอันดับเพลงลูกทุ่งยอดนิยมตลอดกาลของเว็บไซต์ www.365jukebox.com ที่ประชาชนเข้ามาคลิกฟังเพลง โดยทางเว็บไซต์ได้นับคะแนนจากคลิกแรกในแต่ละวันของผู้ฟังแต่ละคน โดยทีมงานนั้น ได้สงวนสิทธิ์ในการละเลย คะแนนที่มีที่มาจากต้นทางที่ใกล้เคียงกัน เช่น อินเทอร์เน็ต ภายในองค์กรหรือผู้ใช้บริการจาก ISP ที่อยู่ใน Zone เดียวกัน (คะแนนที่มาจากแหล่งที่มาดังกล่าวข้างต้น 1 คะแนนแรก ของแต่ละวันเท่านั้นที่จะถูกนำมารวม เพื่อใช้ในการจัดอันดับ) เพื่อป้องกันการปั่นคะแนน และทำให้อันดับเพลงที่ออกมาใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และมีแอปเดทอันดับคะแนนทุก 1 ชั่วโมง (อันดับเพลงฮิตประจำเดือน และอันดับ เพลงยอดนิยมตลอดกาล อัปเดตทุก 7 วัน โดยมีการนับคะแนนตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2544)